

Вправи на добір парних картинок.
Ігри на уточнення уявлень і знань дитини про природу і працю людей.

Формування знань про навколишню дійсність.

Література

1. Белова Н. И. Специальная дошкольная сурдопедагогика / Н. И. Белова. — М. : «Просвещение», 1985. — С. 125.
2. Венгер Л. А. Развитие восприятия цвета в дошкольном детстве. / Л. А. Венгер, И. Д. Венев // Формирование восприятия цвета у дошкольников / под ред. А. В. Запорожец, Л. А. Венгера. — М., 1969. — С. 34-81.
3. Пилюгина Э. Г. Занятия по сенсорному воспитанию / Э. Г. Пилюгина. — М. : «Просвещение», 1983. — С. 94.
4. Усова А. П. Педагогика и психология сенсорного развития и воспитания дошкольника / А. П. Усова, А. В. Запорожец // Теория и практика сенсорного воспитания в детском саду. — М., 1965. — С. 7.
5. Чевранова Г. М. Розумовий розвиток глухого дошкільника : Методичний лист / Г. М. Чевранова. — Київ, 1976. — С. 35.

УДК 376-053.4

ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я

Рібциун Ю. В.

У статті розглянуто науково-теоретичні передумови створення спеціальної комплексної програми «Дошкільнятко: корекційно-розвивальна і навчально-виховна робота з дітьми із ОМЗ».

Ключові слова: діти з обмеженими можливостями здоров'я, спеціальна програма.

К вопросу о создании специальной программы для работы с детьми, имеющими ограниченные возможности здоровья

В статье рассмотрены научно-теоретические предпосылки создания специальной комплексной программы «Дошкольник: коррекционно-развивающая и учебно-воспитательная работа с детьми, имеющими ОВЗ».

Ключевые слова: дети с ограниченными возможностями здоровья, специальная программа.

For question of creative special program for working with children who has limited health

The article describes the scientific and theoretical premise of creating a special complex program «Preschooler: correction and development and teaching and upbringing work with children with limited health abilities».

Keywords: children with limited health abilities, a special program.

Формування життєвої компетентності — пріоритетне завдання всебічного гармонійного розвитку дитини у дошкільному навчальному закладі (ДНЗ), у т. ч. й ДНЗ із інклюзивною формою навчання. Постійне, відповідно до вимог часу, оновлення ланки дошкільного навчання та виховання, збагачення її новими прогресивними ідеями, спрямованими на створення цілісного підходу до навчання, виховання, корекції та розвитку дітей із порушеннями мовлення, зміцнення психічного та фізичного здоров'я дошкільників, формування у них мотивів пізнавальної та мовленнєвої діяльності, виховання у дітей базису громадянської свідомості, навичок ефективної суспільної взаємодії — все це складає міцний фундамент подальшої безперервної освіти.

На сьогодні як в Україні, так і країнах близького зарубіжжя наявна лише незначна кількість навчально-методичних посібників, присвячених окремим аспектам проведення навчально-виховної роботи з дітьми у ДНЗ компенсуючого типу (О. О. Астаф'єва, Ю. Ф. Гаркуша, Л. М. Козирєва, Е. П. Короткова, І. О. Морозова, Н. В. Ніщева, Л. М. Павлова, М. А. Пушкарьова, Ю. В. Рібцун, Т. О. Ткаченко та ін.), однак комплексні спеціальні корекційно-розвивальні програми для вихователів взагалі відсутні.

Саме це змушує корекційних педагогів користуватися вітчизняними програмами, розробленими для ДНЗ загального розвитку, котрі не враховують ні особливостей психофізичного розвитку дітей із обмеженими можливостями здоров'я (ОМЗ), ні структури дефекту при кожному із порушень. Відповідно до ст. 23 проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» [6], дошкільна освіта у межах Базового компонента здійснюється за Державною базовою програмою, іншими додатковими освітніми програмами та навчально-методичними посібниками, затвердженими чи рекомендованими спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Донедавна вихователі логопедичних груп користувалися загальноосвітньою Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (науковий редактор та упорядник — О. Л. Кононко; затверджена МОН України, лист № 1/11-1522 від 25. 04. 2008 р.). Проте, відповідно до наказу МОН України [5], термін дії грифа навчальних видань обмежений п'ятьма роками, тож зазначена програма потребує подання на повторне грифування.

На сьогодні для використання у навчально-виховному процесі ДНЗ залишаються чинними такі програми:

а) комплексна освітня програма «Дитина в дошкільні роки» (науковий керівник — К. Л. Крутій; рекомендована МОНмолодьспорту України, лист № 1/11-11178 від 08. 12. 2010 р.) [3];

б) комплексна програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» (наукові керівники – О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна; рекомендована МОНмолодьспорту України, лист № 1/11-11177 від 08. 12. 2010 р.) [4];

в) програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» (науковий керівник Б. М. Жебровський; рекомендована МОНмолодьспорту України, лист № 1111 від 23. 11. 2010 р.; затв. Колегією МОНмолодьспорту України від 01. 03. 2012 р.) [2];

г) регіональна програма розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкілля» (автор-упорядник – О. І. Білан; рекомендована МОНмолодьспорту України, лист № 1/11-11601 від 09.12.2011 р.).

У зв'язку з оновленням Базового компоненту дошкільної освіти (БКДО) (раз на десять років), нова редакція якого затверджена Колегією Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 03. 05. 2012 р. [1], змінився як державний освітній стандарт, так і вимоги до рівня всебічного розвитку дітей різних вікових груп, що потребує перебудови навчально-виховного процесу та його змістового наповнення й у спеціальних ДНЗ компенсуючого типу, адже інваріантна складова БКДО є обов'язковою для реалізації через різні форми здобуття дошкільної освіти.

Саме тому нами і була створена загальноукраїнська спеціальна комплексна програма «Дошкільнятко: корекційно-розвивальна і навчально-виховна робота з дітьми із ОМЗ», яка враховує і вимоги оновленого Базового компонента дошкільної освіти, і найкращі тенденції загальноосвітніх програм.

Методологічною основою розробленої спеціальної програми стали:

а) *теорії*:

- оптимізації та гуманістичної зорієнтованості навчання і виховання (Ш. А. Амонашвілі, Я. Корчак, Ж.-Ж. Руссо, Н. К. Солертовська, В. О. Сухомлинський та ін.);
- центральної організації рухів та усного мовлення (М. О. Бернштейн, М. Є. Введенський, О. Р. Лурія, О. О. Ухтомський);
- поетапного формування розумових дій (П. Я. Гальперін, Н. Ф. Талізін);

б) *вчення* про:

- мову як знакову систему (Ф. Б. Березін, В. Д. Головін, А. І. Грищенко, О. О. Леонтєв, Л. І. Мацько, В. В. Німчук, О. М. Шахнарович та ін.);
- практичний взаємозв'язок мовлення та мислення (Д. Браун, Дж. Брунер, Л. С. Виготський, Дж. Грін, М. І. Жинкін, О. О. Леонтєв, Ж. Піаже, Д. П. Слобін, О. М. Шахнарович та ін.);

- різні види мовленнєвої діяльності, їх психофізіологічну структуру, загальнофункціональні та специфічні мовленнєві механізми (Т.В. Ахутіна, М.М. Вятютнев, Дж. Грін, М.І. Жинкін, І.О. Зимня, О.О. Леонт'єв, О.Р. Лурія, Д.П. Слобін, Є.Ф. Соботович, Л.А. Чистович);
- анатомо-фізіологічні основи мовленнєвої діяльності (Д.В. Гамов, Б.М. Гріншпун, М.А. Піскунов та ін.);
- методи комплексної діагностики і корекції порушень мовленнєвого розвитку у дітей (Л.С. Волкова, К. Карлепп, Р.І. Лалаєва, В.І. Лубовський, О.Р. Лурія, О.М. Мастюкова, О.К. Орфінська, Є.Ф. Соботович, Н.М. Трауготт та ін.);

в) *положення* про:

- закономірності та особливості психічного, психофізичного, особистісного розвитку дітей (Л.І. Божович, Л.С. Виготський, В.А. Крутецький, М.І. Лісіна, В.С. Мерлін та ін.);
- співвідношення елементарних і вищих психічних функцій у процесі розвитку дитини (Т.В. Дуткевич, Д.Б. Ельконін, В.С. Мухіна, Л.Ф. Обухова, О.О. Смирнова та ін.);
- розвиток пізнавальної активності особистості дошкільника (Д.Б. Богоявленська, Л.А. Венгер, А.З. Зак, Ю.М. Кулюткін, О.М. Матюшкін та ін.);
- взаємовплив формування ручної моторики та розвитку мовленнєвої діяльності (М.О. Бернштейн, В.М. Бехтерев, М.М. Кольцова, Л.В. Фоміна та ін.);
- функціональну єдність фонетичного та фонематичного компонентів мовленнєвої діяльності (В.І. Бельтюков, О.М. Гвоздєв, М.І. Жинкін, Р.Є. Левіна, В.К. Орфінська, М.Х. Швачкін);

г) *наукові підходи*:

- психолінгвістичний підхід до аналізу та корекції порушень мовленнєвого розвитку дитини (Е.А. Данілавічюте, О.О. Леонт'єв, Ю.В. Рібцун, Д.П. Слобін, Є.Ф. Соботович, В.В. Тищенко, Л.І. Трофименко, О.М. Шахнарович, М.Х. Швачкін та ін.);
- особистісно-зорієнтований підхід у навчанні та вихованні (В.В. Давидов, Я.Л. Коломинський, І.С. Кон, А.В. Петровський, І.С. Якіманська та ін.);
- системний підхід у теоретико-методологічних дослідженнях (І.В. Блауберг, Д.М. Латиніна, І.І. Проданов, В.М. Садовський, Е.Г. Юдін та ін.);
- диференційований підхід у різних аспектах наукового знання (Є.В. Бондарєвська, І.Д. Демакова, І.І. Резвицький, С. Роземблюм, Б.М. Теплов та ін.);

- компетентнісний підхід в освітньому просторі (І.Д. Бех, А.М. Богуш, І.І. Зарубінська, Ю.В. Рібцун, К. Клеррін та ін.);
- діяльнісний підхід у системних наукових дослідженнях, взаємозв'язок продуктивної діяльності з іншими видами дитячої активності, інтеграція різних видів діяльності (В.В. Давидов, В.П. Зінченко, О.М. Леонт'єв, Ю.В. Рібцун, С.Л. Рубінштейн, В.Д. Шадріков, Г.П. Щедровицький та ін.);
- комплексний підхід у подоланні мовленнєвих вад (К.Л. Крутій, Ю.В. Рібцун, Т.В. Туманова, Т.Б. Філічева, Н.О. Чевельова та ін.);

д) *концепції*:

- структури мовних знань, механізмів їх засвоєння та особливостей оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні у процесі нормального і порушеного онтогенезу (В.І. Бельтюков, Л.С. Виготський, М.І. Жинкін, Н.С. Жукова, М. Зеєман, І.О. Зимня, О.О. Леонт'єв, Р.Є. Левіна та ін.);
- стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку (Є.Ф. Соботович);

е) *ідеї педагогічної взаємодії* (І.Ф. Ісаєв, І.Б. Котова, В.Г. Риндак, В.О. Сластьонін, Є.М. Шиянов та ін.);

ж) *сучасні наукові уявлення про*:

- розвиток мовлення в дитячому віці (зокрема, про механізми формування звуковимовного компонента в нормальному онтогенезі) (Л.С. Виготський, М.І. Жинкін, О.Р. Лурія, Л.Г. Парамонова, М.Ю. Хватцев);
- етапи розвитку фонематичних функцій в онтогенезі (Д.Б. Ельконін, Р.І. Лалаєва, В.К. Орфінська, Є.Ф. Соботович та ін.);
- багаторівневу структуру процесу сприймання мовлення (О.М. Вінарська, В.І. Галунов, М.І. Жинкін, І.О. Зимня, Л.А. Чистович);
- симптоматику та структуру мовленнєвого дефекту при ФФНМ (Г.В. Гуровець, Р.І. Мартинова, Ю.В. Рібцун, Т.Б. Філічева, Н.О. Чевельова та ін.);
- науково-психологічні основи розвивального навчання (О.М. Дяченко, О.В. Запорожець, Д.Б. Ельконін, Г.Г. Кравцов, В.А. Петровський, М.М. Підд'яков та ін.);

з) *нормативні показники і критерії оцінки мовленнєвого розвитку дошкільників* (Є.Ф. Соботович).

Зміст навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми із ОМЗ був розроблений із урахуванням тісно взаємопов'язаних загальнодидактичних і спеціальних принципів, а саме:

- корекційної спрямованості освітнього процесу, врахування нейрофізіологічних і психологічних передумов для оволодіння дітьми більш складними знаннями, вміннями і навичками (В.І. Бондар, Л.В. Занков, В.В. Засенко, А.А. Колупаєва, М.С. Певзнер, Є.Ф. Соботович, О.Д. Худенко та ін.);
- єдності навчання, виховання та розвитку (В.А. Караковський, Б.Т. Ліхачов, Ю.Л. Львова, В.С. Селіванов, С.Т. Шацький та ін.);
- циклічності шляхом побудови змісту освітньої програми з поступовим ускладненням і розширенням, переходу від простого до складного, від близького до далекого, через відоме до маловідомого й незнайомого, від сумісних (педагог – дитина) до самостійних (дитина) дій (Н.В. Бордовська, І.Ф. Ісаєв, І.П. Подласний, В.О. Сластьонін, Є.М. Шиянов та ін.);
- опори на провідні репрезентативні системи (канали сприймання інформації) (Р. Бендлер, Дж. Гріндер, С.В. Ковальов та ін.);
- організації розвивального освітнього та мовленнєвого середовища (В.А. Караковський, Н.О. Каргапольцева, С.Л. Новосолова, Ю.В. Рібцун, Н.А. Рижова та ін.);
- збереження здоров'я в освітньому закладі (Т.В. Ахутіна, Н.Ф. Денисенко, Л.В. Костенко, С.М. Лушнінович, М.К. Смирнов та ін.);
- природовідповідності навчання з урахуванням вікових, індивідуальних психофізичних, у т. ч. й мовленнєвих, особливостей і здібностей дітей (Ф.А. Дістервег, Я.А. Коменський, Дж. Локк, І.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський та ін.);
- взаємодії родинного та суспільного навчання і виховання (J. Dobson, Ю.В. Рібцун, С.Ф. Русова, М.Г. Стельмахович, В.О. Сухомлинський та ін.);
- забезпечення умов для виховання творчої особистості (Т.С. Комарова, І.О. Ликова, Ю.В. Рібцун, Н.П. Сакуліна, О.П. Терещенко та ін.);
- виховання свідомості та активності в навчально-виховному процесі, вироблення міцності засвоєння знань шляхом широкого використання наочності та мовленнєвого матеріалу (С.А. Козлова, Н.В. Кузьміна, Т.А. Кулікова, Т.І. Поніманська, Ю.В. Рібцун та ін.).

Вказані теоретичні положення та перераховані принципи допомогли забезпечити реалізацію комплексності, цілісності і системності корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи в умовах дошкільного навчального закладу з інклюзивною формою навчання.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш, Г. В. Бельська, О. Л. Богініч та ін. ; наук. керівник : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д. пед. н. — К. : ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2012. — 26 с.
2. Впевнений старт : програма розвитку дітей старшого дошкільного віку [Електронний ресурс] / наук. кер. Б. М. Жебровський. — К., 2010. — Режим доступу : http://upk.org.ua/news...starshogo_doshkylnoho_viku...start.../
3. Дитина в дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутий. — Запоріжжя : ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2011. — 188 с. — (Програма).
4. Дитина : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк, К. І. Волинець // Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА). — Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. — 492 с. — (Програма).
5. Про затвердження Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України : затв. Наказом М-ва освіти і науки України від 17 черв. 2008 р. № 537 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-08/>
6. Про внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» : проект Закону України від 11 квіт. 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF7A700I.html/
7. ЛОГО-АРТ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.logoped.in.ua/>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ УКРАЇНСЬКОЇ ЖЕСТОВОЇ МОВИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДЛЯ НЕЧУЮЧИХ УЧНІВ

Ткаченко К. О., Кульбіда С. В.

Розроблено та узагальнено особливості діяльності кабінету української жестової мови. Проаналізовано законодавчу базу. Звернено увагу на доцільність та необхідність створення даного кабінету в умовах спеціальних загальноосвітніх закладів для глухих та слабочуючих дітей.

Ключові слова: *глухі діти, слабочуючі діти, кабінет, навчання, перекладач, спеціальний загальноосвітній заклад, українська жестова мова.*

Организационно-методические условия деятельности кабинета украинского жестового языка в общеобразовательных специальных учреждениях для глухих учащихся

Разработаны и обобщены особенности деятельности кабинета украинского жестового языка. Проанализирована законодательная база. Обращено внима-